

6 Юли 2010 г.

Кабинет на

Президента на Република България

ТУК

ПИСМО

ДО
ПРЕЗИДЕНТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ -
Г-н Георги ПЪРВАНОВ

Относно

Опасното продължаване на икономическата криза и рисковете и предизвикателствата пред които е изправена финансовата и банковата система на България

Уважаеми Г-н Президент,

Обръщаме се с тревога към Вас, тъй като никога досега социално- икономическата и финансова ситуация на нашата страна не е била толкова катастрофално опасна, колкото днес. Опасният ход на този процес се виждаше от години и за това предупреждавахме в статии, анализи, доклади и интервюта. Предупреждавахме и много други външни и вътрешни анализатори. Самият Вие, разбирайки идващият колапс на българската икономика поехте инициативата и на няколко пъти организирахте национални дебати с експерти, с икономисти, финансисти, стопански дейци. Но, от последния национален форум, посветен на темата "България - накъде след кризата" през януари 2010 г. изминаха вече над 6 месеца, но нищо от страна на изпълнителната власт не се случи.

България продължава да върви надолу. Към последните двадесет сложни, противоречиви, "илюзионистки" години, разцепили страната на две Българияи, днес се е прибавила и кризата, и всичко това, тежката реалност пред милиони български граждани просто няма как да не сложи край на институционалните алибита; край на фалшивите идеологически "фактури" и програми.

Дошло е крайно време, на този разпад да бъде сложен край; да бъде спасена икономиката на страната; да бъде конструиран един нов икономически и социален модел; да бъде осигурено бъдещето на децата на България.

Целият свят, лидерите на всички страни са в търсене на фундаментални решения за своите икономики и за бъдещето на своите народи. Само ние стоим и оглеждаме собствената си сянка. На срещата на Г-20 в Торонто преди седмица, световните лидери се обединиха около идеите да възвърнат устойчивостта на публичните финанси в средносрочен период и да продължат работата по финансовото и

икономическо възстановяване на своите икономики и по необходимите регулативни реформи. Както знаете, всички потвърдиха своята воля да подпомогнат максимално стимулирането на един устойчив и силен икономически растеж.

Всичко това няма как да не поставя остро въпроса за съдбата на България, за състоянието и бъдещето на българската икономика и социална система, за ролята на България както в новия геополитически хаос, така и в един свят комплексно интегриран, в една взаимнозависима световна икономика, в която се обменят, експортират и проникват както най-доброто, така и най-лошото.

Не можем да избягаме от отговорите на тези въпроси. Не можем да останем един изолиран, но и непрекъснато смаляващ се остров на опасното безгрижие.

Няма как да си затворим очите за това, че днес в 2010 г. България не разполага нито с компетентна изпълнителна власт и администрация, нито с ефективна система за вземане на публични, обществени и държавни решения, нито с една истински правова Държава, нито с конкурентна икономика.

Всичко това са абсолютно необходими условия, за да можем да се адаптираме успешно към новите и опасни геополитически размествания, към икономическите шокове и към един нов, много по-рисков свят, т.е. - към всичко това, което поне засега през първите десет години композира травмата на 21-я век. Импровизацията в действията на правителството по отношение на противодействието на икономическата криза и цялостната ни икономическа и финансова политика създава впечатлението, че управляващите не са способни да се справят с тези най-трудни предизвикателства стоящи пред България. А именно във времена като сега, доверието в потенциала на институциите е същностно важно. За огромно разочарование, във възможно най-трудния и драматичен следвоенен период за България, ние се оказахме с правителство и политическа система неспособни да вземат дългосрочни и фундаментални решения, отнасящи се до развитието на страната.

Уважаеми Г-н Президент,

Вие знаете много добре, че България се намира в третата година на една невиджана по своята сила, мащаби и дълбочина икономическа и финансова криза. Криза световна, но и криза вътрешна, наша собствена; подготвена, "сготвена" и поднесена на българските граждани от страна на серия български правителства управлявали страната по един некадърен, безотговорен начин.

Днес, с една безработица приближаваща 10%, с един бюджетен дефицит от минимум 5%, без конкурентни производства и сектори, и с една огромна, бихме казали рекордна задлъжнялост на публичния сектор, на частния сектор (фирмена и междуфирмена) и на сектора на домакинствата, икономиката на България е тотално обезкървена и ние се намираме в състояние да ипотекираме още повече бъдещето на нашите деца.

Изправен пред тази мрачна картина, както Вие, така и всеки български гражданин би очаквал, политиките, правителството и ковачите на икономическата политика да разберат, че не са направили достатъчно, за да стимулират икономическото възстановяване. Но не: през последните месеци сме само свидетели на розови обещания и ортодоксална бюджетна политика, отдавна отречена, както от историята и грешките направени през 30-те години на миналия век, така и от икономическите учебници.

Нищо не беше направено реално, за да се подобри качеството на българското образование. Нищо не беше направено за болниците и за болничните заведения, където опашките от болни продължават. Нищо не беше направено, за да се освободят фирмите, които днес затварят своят бизнес в едно вече силно обезпокояващо темпо. Нищо не беше направено за българските граждани, за да им се възвърне вкусът към труда и към предприемачеството, а на чуждите инвеститори - желанието да инвестират в България. Нищо не беше направено за тези вече може би над 1 милион български граждани, които са изключени от света на труда, от прогреса на цивилизацията, от радостите на живота. Нищо не беше направено, за да се постави Държавата на своето място, за да се спре преследването и заплашването на хората, и тя и нейните институции да започнат коректното изпълнение на своите конституционни и официални държавни функции, без да се занимават с това, което не би следвало да ги интересува.

С огромно разочарование, искаме да споделим, че както с мерките приложени от предишното правителство, така и сега, освен популистката реторика и очевидната икономическа некомпетентност, нищо ефективно и реално не бе направено, за да може скоростта и тежестта на ударите на кризата да бъдат намалени.

Държим категорично да отбележим, че последните данни на Националния Статистически Институт не поддържат тезата на правителството за умерено и бавно възстановяване на икономическата активност у нас.

Картината става ясна от следните показатели:

Растеж на БВП. Според данните на НСИ в раздела "Ключови Показатели за България - последна актуализация към 30 юни 2010 г." БВП за първото тримесечие на 2010 г. бележи негативен ръст спрямо същия показател за първото тримесечие на 2009 г. Даже, за да бъде "повишен" ръстът на БВП, националната статистика на два пъти калкулира работещите в сферата на държавната администрация - веднъж като включени в "общите държавни разходи" и втори път като ги добавя към "общия личен доход". Нещо много по-важно, възможните "мотори" на икономическия растеж са загаснали, а правителството не може да идентифицира, нито да задвижи нови такива източници. Не се вижда също така откъде ще се появи и една по-голяма покупателна способност, която да задвижи търсенето и респ. растежа - на фона на сегашната политика на замразяване на доходите. Ако тази ситуация продължава, то за следващите минимум 3-5 години даже и ситуацията в световната икономика да се подобри малко, то България ще бъде обречена на анемичен икономически растеж, причиняващ огромни икономически трудности и социални страдания на милиони българи. Този въпрос - се нуждае от изключително сериозен анализ.

Негативен е и ръстът на един друг показател, който характеризира силата на потребителското търсене: "продажбите в търговията на дребно". Високата и увеличаваща се безработица, замразеният ръст на доходите, намаленото с над 30%

благосъстояние на домакинствата и скъпият кредит - продължават да играят силно депресираща роля върху потребителското търсене.

Брутообразуването в основен капитал през първото тримесечие на 2010 г. спрямо същия период на предходната година намалява в реално изражение с 14.9%.

Безработицата се е увеличила твърде много на годишна база (с близо над 3.9 пункта към края на месец май 2010 г.). Значително и твърде тревожно е и намаляването през същия период в сравнение с 2009 г. на броят на заетите лица - с над 255,000, а на коефициентът на заетост с над 3.4 пункта. Някои анализатори твърдят, че безработицата отразява закъснели структурни промени в икономиката ни или други фактори, не поддаващи се на лесна корекция. Нашето мнение, е, че високата безработица и особено намаляването на броя на заетите у нас е фундаментална причина от факта, че икономиката ни произвежда драматично под своя капацитет.

За разлика от редица неточни оценки, продължава спадът на темпа на годишния прираст на кредитите на нефинансовите предприятия и домакинствата в сравнение с 2009 г.

Пак според официалните данни на националната статистика, днес в 2010 г. производеният БВП на човек от населението в щатски долари е 1,316.00 долара, което е по- малко от същата величина през декември 1989 г., която бе 1,675.00 щатски долара БВП на човек.

Няма никакви стабилизиращи индикатори за устойчиво възстановяване на икономиката ни, вътрешно-икономическият живот почти е замрял, перспективите за намаляване на безработицата и за увеличаване на заетостта са изключително малки. Финансовите условия в страната продължават да бъдат изключително слаб, бихме казали вече отсъстващ фактор за стимулиране на икономически растеж.

Малкият и слаб капиталов пазар у нас поради огромната крехкост на цените на акции е замрял продължително. Възможните инвеститори - външни и вътрешни са все по- негативно настроени да осигурят фондове за едни по-сериозни дългосрочни проекти, тъй като са несигурни в траекторията на българското икономическо развитие. Отлагат се вече и по-малки средносрочни и краткосрочни инвестиционни проекти. Основната част от даже така наречения "голям" български бизнес изпитват огромни сътресения на бизнеса, затварят се производства и се замразяват фирми, както и вече започна тревожно да се наблюдава процес на "бягство" на капитал от страната.

Нашето мнение, е че това поведение в икономически и финансов план, за съжаление отговаря на факта, че както бизнесът, така и секторът на българските домакинства, поради своята огромна задлъжнялост (междуфирмена и лична) не са позиционирани, за да могат на фона на вакуум на активна антикризисна икономическа политика - да подпомогнат икономическото възстановяване. Този проблем сам по себе си има нужда от сериозна професионална дискусия.

Идеите, мерките и усилията да бъде възпряна икономическата криза и намалени щетите нанасяни от нея засега са посредствени, конфликтни и повърхностни. Пътят на всяка една икономика след криза; на всяка една социална система, зависи най-вече от това дали едно ново равновесие между пазар, публичен сектор и участници в икономиката може да се установи, за да може процесът на финансово и социално

лекуване да бъде поддържан съобразно възприетата терапия и процедура; както и дали поставената диагноза и предписаната терапия са действително правилните. Такава ситуация днес в страната липсва.

Нещо повече, със засилването на кризата се засилва и политическото напрежение, взаимните обвинения, институционалните и политическите скандали и гражданските протести. Обществото е в остър конфликт.

Предложените от изпълнителната власт два пакета от антикризисни мерки засега не изиграха никаква възпираща кризата роля. Не бяха, и продължават да не са решени, а някъде са даже недокоснати такива ключови въпроси на българския тип криза, а именно, че имаме: криза на задлъжнялостта; на свръхкредитирането, и на платежоспособността. Поради тази неясна за управляващите философия на разбирането на за българския характер на кризата, не става ясно как, чрез прилагане на предложените два комплекса от мерки - ще се стигне до основното: да се стимулира способността на свръх задлъжнялата ни реална вътрешна икономика да заработи отново?

По този въпрос правителството мълчи.

Нещо повече, то очевидно не разбира (видно по характера и типа предписани мерки), че в основата на българската икономическа криза - е криза на микроикономиката, на реалния сектор, и от тази криза на микроикономиката - след минимум три години люшкания в икономическата политика - днес вече достигахме до криза в макроикономиката на страната, във финансовата система, в системата на кредитиране; криза на растежа и на заетостта. И че, лечението трябва да започне от сферата на микроикономиката, защото макроикономиката следва микроикономиката.

Очевидното намерение на изпълнителната власт да фокусира своето внимание върху политиката на икономии и затягане на коланите и да всява страх от възможна инфлация на фона на едни исторически (след 2000 г.) неравноправни равнища на безработица и заетост - не само не носи никакъв успех.

Замразяването на заплати, на социални услуги, свиването на разходите за образование, фундаментални и научно-приложни изследвания, за култура и за същностни публични услуги - ускорява и засилва ударите на кризата, тласка по-бързо към фалити и закривания на производства и бизнеси, редуцира заетостта, започва да стимулира отливът на капитал от страната. Засилва се вероятността от повторение на рецесията особено в идващия след лятото период, а временните "изригвания" на някои икономически показатели като експорт и темп на растежа на БВП не са нищо друго освен нормални протуберанси на една изключително крехка, отслабнала и гърчеща се болна икономика.

Искаме да подчертаем, че тези временни "изригвания" се дължат на повишения към април 2010 г. в сравнение с първото тримесечие на 2009 г. средно с над 5.7% индекс на цените на производител. В редица отрасли, като добивна промишленост, преработваща, химическа и др. това повишение е между 9 и 24%.

Така, че в това се "крие" ентузиазмът на финансовия министър за повишения износ на стоки. Налице е фактически спад на износа, който спад, финансовия министър

"третира" като повишение заради ценовия фактор. Търговското ни салдо продължава да е отрицателно и по този начин да влияе негативно върху платежоспособността на икономиката ни.

Кризата в реалната икономика засилва своите удари спрямо стандарта на живот и покупателната способност на българските граждани и техните домакинства.

Според последните актуализирани данни на НСИ в частта за Общ Доход на домакинствата по източници на доходи за първото тримесечие на 2009 и 2010 г., ясно се вижда откритата тенденция за все по-нарастващ дял сред източниците на общ доход на българските домакинства на такива елементи, като: "обезщетения за безработни" - които нарастват в структурата на дохода; "социални помощи"; "регулярни трансфери от други домакинства" и др, които свидетелстват за силното отслабване на покупателната способност на българските граждани.

Силно манипулирана е и информацията за повишения доход на българина през последните 5-6 години. Даже и официалните данни на Националния Статистически Институт трудно могат да скрият фактът, че при изчисляването на т.нареченият Лаекен индикатор на бедността, увеличеният медианен разполагаем доход средно на месец между 2004 г. и декември 2009 г. от 237.03 лв. на 384.37 лв. с над 80 % - е плод на увеличения за същия период индекс на потребителските цени (респ. инфлацията) с 140.9%, което е коригирало в известен план заплати и пенсии. Реалното увеличение на медианно разполагаемия доход към края на 2009 г. на база 2004 г. всъщност е не повече от 19.3 процента. Днес, в условията на криза, поради фактът, че много работни места са се превърнали във временни, може да се каже, че медианният разполагаем доход пада още надолу. Като вземем предвид и идващите повишения на цените на енергийните ресурси, топливо, ток, бензин и др. то можем да си представим реалната доходна средна картина в страната.

Исключително объркани са целите и значението на икономическата и фискалната политика на правителството, ако въобще може да се говори за консистентно поведение и реализация на мерки, които формират дефиницията за категорията политика.

Не е въобще ясно каква е връзката между усилията да се балансира бюджетът и целите на развитието на публичния сектор?

Как балансирането на бюджета и свиването на разходите ще помогне да се постигне по-висока заетост и по-малка безработица?

Как свиването на разходите - ще стимулира растежа?

Как ще се предпазим по този начин от бъдещи рецесии?

Отговорите на тази въпроси, ако ги потърсим в действията на изпълнителната власт - не могат да са в интерес на развитието и обновяването на България. Напротив, ние смятаме, че опитите да се балансира бюджетът особено при сегашната ситуация на силно депресирано търсене ще доведат до още по- голямо редуциране на стопанската активност за следващите минимум две до три години, ще засилят безработицата и ще разрушат още повече нашия производствен капацитет.

Ако продължи следването на една политика на свиване на разходите, която без съмнение ще остави незахранени производствените мощности в икономиката ни, резултатът ще бъде свиване и разрушаване на този производствен капацитет и загуба на реален, а не само на финансов капитал. И нека да напомним, това сега се случва на фона на един период от най-малко 15-17 години държавно negliжиране на българската индустрия и липса на дългосрочна политика на стимулиране и развитие на тази индустрия.

Колкото се намалява повече производствения ни капацитет, толкова намаляват и възможностите на държавата чрез публичните разходи да подхрани агрегираното търсене без да надхвърли лимита на разходи, зад който би била причинена една по-висока инфлация.

Г-н Президент, разбирате, че подобна политика не може да бъде наречена устойчива.

Нещо повече, политиката на силно свиване на разходите - в условията на рецесия и депресирано търсене - е фискално безотговорна и особено опасна, тъй като тя не само редуцира в комплексен план фискалната устойчивост, но и също пречи на постигането на по-голяма заетост, както и на редица други национални обществени цели.

Всички те - като реформата в образованието; обновяването и развитието на модерна инфраструктура; създаването на алтернативни енергийни източници, осъществяване на реформата в здравеопазването, защитата на нашата природна среда, модернизацията на българската армия и сферата на националната сигурност, и много други национални публични цели, изискват без съмнение по-големи държавни разходи, за да бъдат реализирани. Закъсняла в своето социално-икономическо развитие България; с най-нисък стандарт на живота сред другите страни-членки на ЕС - няма право да копира и използва икономически политики на свиване на разходите, характерни за много по-богати и развити икономики. Те стигат до необходимостта от политика на строга фискална дисциплина и рязане на редица публични и социални разходи - след десетилетия прилагана политика на welfare; на повишаване на благоденствието на своите граждани. За съжаление, това не може да се каже за България.

Необходимо е да се търси друго, нетрадиционно решение. Икономическите трендове - фискални, търговски, регулативни, монетарни - никога не се обръщат, докато предимство се дава на незабавните проблеми пред значимите дългосрочни проблеми. Ние сме убедени, че на структурата и възможностите за растеж на икономиката следва да се отдаде първостепенно значение.

Критично важно е да бъде разбрано, че изборът на момент, както и скоростта и силата на консолидация на публичните финанси и сметки трябва да следва нуждите на глобалната икономика; да е съобразена с възможностите и слабостите на търсенето от страна на частния сектор и сектора на домакинствата; да е в унисон с националните особености на икономиката ни. Така че, намирането на рационален баланс между политиката на свиване на разходите и политиката на стимулиране на растежа - особено в публичния сектор, трябва да бъде много точно и внимателно преценено.

Държим да отбележим с възможно най-голяма прецизност и разбиране на изключителната политическа чувствителност към този въпрос, че валутният борд точно в този период, както и на фона на европейската дългова и валутна криза, създава

големи проблеми пред възможната антикризисна политика, която България би следвало да реализира. В момента, при действието на валутния борд, България по същество не се различава от ситуацията в която изпаднаха редица страни-членки на еврозоната, като Гърция, Испания, Португалия, Италия, Ирландия и др. суверенни икономики с несuverенна валута.

Поради тази причина - със завързани ръце и с пълна невъзможност да отразят кризисните и неравновесни процеси и дебаланси в световната, в европейската и в техните собствени икономики. Валутният Борд прави така, че левът като национална валута, но фиксиран по стойност и с редица условия към еврото - всъщност не е суверенна валута, с която ние да разполагаме и да действваме съобразно модерната теория на парите.

При една гъвкава система на обменен курс на българския лев, и когато държавните разходи надхвърлят приходите, възможният дефицит няма нужда да бъде редуциран само и единствено чрез увеличаване на данъчните постъпления, свиване на разходите и чрез заеми; т.е. само и единствено - чрез по-нататъшно обедняване на икономиката и нейните граждани. След като суверенната парична единица на страната не е обвързана с някакъв фиксиран курс или златен стандарт, парите необходими за държавни разходи зависят изцяло от икономическата политика на правителството и Централната Банка. Едно суверенно правителство разполагащо със суверенна валута (а не както в случая с еврозоната или при страните възприели фиксирани курсове - валутни бордове) е винаги платежоспособно (освен, ако не реши по политически причини да не е). Този въпрос, пак подчертаваме, въпреки неговата "свещенна имунност" заслужава най-малкото да бъде дискутиран между сериозни експерти и то без никакви политически и популистки емоции.

Един положителен, силен и устойчив темп на икономически растеж може да се формира само върху основата на балансирано външно и вътрешно търсене. За съжаление, значими слабости продължават да съществуват в икономиките на нашите традиционни търговски партньори от ЕС, и от други търговски зони, с които имаме развити икономически взаимоотношения. В този смисъл, трудно можем в един период на 1-2 години да очакваме тласък от тази посока.

Продължава и даже се засилва несигурността по отношение стабилността на българската банкова система; транспарентността на банковите баланси; засилва се делът на т.нар. "лоши", необслужвани заеми, които при потребителските кредити вече надхвърлят 15%; при жилищните 13.5%, а при лизинговите надхвърлят 19% от всички раздадени кредити. Държим да подчертаем, че това са равнища непознати например при американската банкова криза, където равнищата на необслужвани кредити почти не надхвърли 6-6.5%.

За да се разбере в каква реално ситуация е днес българската банкова система и накъде ще върви в краткосрочен и в средносрочен план, ние смятаме, че четири условия следва да се анализират и проконтролират, с оглед на това да се определи жизнеспособността на българската банкова система да участва активно във възстановяването на икономиката ни и да подкрепя този процес:

Първо, Както в развитите икономики по света и в Европа, така и у нас, реалната кондиция на банковата система ще може в действителност да повлияе на капацитета за заемане. Заради това е необходимо да се проведе национален здравословен тест

(по списък от критерии) на всички банки в страната. Както Ви е известно, подобна процедура бе проведена в САЩ, и в Европа, където резултатите ще излязат до края на юли т.г.

Второ, България закъснява с подобряването на банковата и финансова регулативна обкръжава среда, съгласно предписанията на Г-20, и на ЕС. В почти всички страни, в които се намират централите на банките - майки представени у нас, вече функционират нови изключително строги регулативни механизми. В този смисъл - е налице конфликт между регулативната банкова среда у нас и регулативните механизми, на които се подчиняват банките-майки. Така или иначе, новият регулативен механизъм и среда, които ще бъдат създадени ще повлияят едновременно върху капацитета и доверието на банките да кредитират бизнеса и потребителите.

Трето, финансовото състояние на заемополучателите ще предопредели техния капацитет да извършват своите разплащания по поетите задължения, както и техния апетит за увеличаване на съществуващия и тежачия им дълг. Според това условие, ситуацията у нас изглежда твърде тежка.

Налице е вече драматично огромна междуфирмена задлъжнялост, която заедно със задълженията на нефинансови организации и домакинства надхвърля вече по наши собствени изчисления 139-140 % от БВП на страната и то по най-оптимистични данни. Тази огромна задлъжнялост тежи като воденичен камък над възможностите ни за икономическо развитие, а динамиката и структурата на този дълг стават вече действително неустойчиви.

Даже гледайки само на данните от официалната статистика, не е трудно да се види един сравнително реалистичен сценарий при който потребителското търсене ще продължи да бъде депресирано още доста дълго време. Както подчертахме и по-горе, чистото благосъстояние на българските домакинства за трите години на кризата се срина с над 30%. При 15 % - официални "лоши" заеми, очевидно е, че минимум 25 % от всички дължащи жилищни кредити се намират под "водата" по отношение на пропорцията между сегашната девалвирана стойност на техните жилища и сумата на взетите заеми. Още много са изправени пред редуциране на техните доходи. Нека да не забравяме, че освен официалната пълна безработица, имаме една група от около минимум 6.5% от всички заети, които са на само ограничен половин работен ден. В този смисъл, и на фона на високите лихви по взетите заеми, делът по обслужването на жилищните и потребителските кредити в общия доход на домакинствата нараства.

И, **четвърто**, силата на икономиката и темпът на нейното възстановяване ще повлияе върху способността да се дават кредити, както и върху желанието да се вземат такива.

Когато говорим за слабостите на банковата ни система, бихме искали да обърнем максимално внимание върху следните очевидни слабости, които сега доминират:

Висок лихвен риск

След въвеждането на Закона за потребителският кредит банките вече могат едностранно да променят размера и начина на изчисляване на лихвените условия по отпуснатите от тях кредити, т.нар. „референтен лихвен процент", който поставя клиентите в клопка и в пълна зависимост от банката. Плаващите лихви увеличават

лихвените рискове и утежняват както кредитните портфейли на банките, така и финансовото положение на длъжника. Страхът в мениджърите на българските банки от закриване на техните клонове от страна на банките - майки е огромен и той също играе роля за поддържането на високите лихвени проценти. Новият регулативен механизъм, който следва да се формира трябва да отстрани тази очевидна несправедливост и риск към двете страни.

Ръст на „лошите кредити“

Както отбелязахме по-горе, техният размер вече надхвърля 15%-16% от общия размер на раздадените кредити. Ръстът на тези кредити само за година е над 200%. Този ръст основно се дължи на влошената платежоспособност на клиентите, но и на силното спадане на цените на активите, били те недвижими имоти, земя, жилища или бизнеси. Тенденцията е към още по-голямо увеличаване като по прогнозни данни на БНБ през втората половина на 2010 г. ще бъде регистриран пик на необслужваните кредити като е възможно да се премине и критичната психологическа граница от 18-19%.

Друга причина е фактът, че от м. март БНБ промени методиката за класифициране на заемите, вкл. и лошите кредити. До края на февруари за необслужвани се считаха заемите, които не са погасявани над 3 месеца. От месец март за такива се считат заемите с просрочие над 6 месеца. С други думи, статистиката все още не отразява промяната и картината изглежда доста по-благоприятна от всъщност реалната, т.е. необслужваните заеми са в пъти повече от това, което се изнася като статистически данни.

Най-рано след юли 2010 г. ще може да се даде по-точна преценка, но дори и при сегашните нива тенденцията е тревожна, защото поставя вече под сериозен риск кредитните портфейли на банките! Става дума за това, че даже банките да "компенсират" така наречените "лоши" заеми с "прибиране" на заложено имущество, цените на тези активи-имущество са вече с над 33- 35% по-долу, от това, което банките са оценили при отпускането на кредита. С други думи - загубите от "лошите" кредити няма и не могат да бъдат компенсирани.

От друга страна, не е пресилено да се твърди, че „лошите кредити“ са законен начин за източване на търговските банки!

Усъвършенстването на регулативната рамка и механизъм в банковата ни система следва да въведе много по-стриктен контрол и критерии на раздаване на кредити.

Пренасочване на паричните ресурси към банките - майки

Пренасочването се прави, заобикаляйки правилата и лицензионните режими на БНБ. В условията на ликвидна криза в Гърция, поделенията на гръцките банки в България непрекъснато прехвърлят средства, индиректно: ценни пратки, покупко- продажба на ценни книжа, инвестиционно злато, финансиране на инвестиционни проекти на гръцкия бизнес в България и др.

Промяна на дяловете на банковия пазар

.....
.....
.....

В момента ние нямаме стратегия и визия какво да правим с българската банкова система и най-вече как да направим така, че да засилим присъствието и делът на чисто български банки у нас.

.....
.....
.....
Държим да информираме, че при евентуално реструктуриране и разместване на собствеността в българската банкова система - се очаква активно навлизане на турски банкови капитали в България. Последното е следствие на факта, че производственият сектор в Турция е сравнително по-слабо засегнат от световната криза, произведената промишлена, селскостопанска и индустриална продукция е със сравнително ниска себестойност, а в политически аспект държавата е извън ЕС, следователно не се влияе директно от флуктуациите в курса на еврото.

.....
.....
.....
Има и балканска тенденция турските банки да изкупуват клоновете на фалиралите или предстоящите да фалират гръцки банки - турски банкови покупки ще има и в Румъния, Сърбия, Македония. Необходимо е формирането на ясна стратегия за консолидация и реформи на банковата ни система.

Депозитна война

Банките се надпреварват да предлагат на клиентите си по-високи лихви по влоговете и депозитите, за да привлекат по-големи свободни парични ресурси, но никой не обяснява на клиентите, че промоционалните оферти не са гарантирани от Фонда за гарантиране на влоговете тъй като те се водят със специални условия!

Такси, комисионни, тарифи

Увеличените такси по банковите операции, вкл. операции с дебитни и кредитни карти, имат отрицателен социален ефект и водят до допълнително ограбване на населението, което е с намаляваща ликвидност и платежеспособност.

Стабилност на Валутния Борд

Извън коментарът, който направихме по-горе за валутния борд, държим да подчертаем, че при запазване на сегашната ситуация, „харченето“ на средствата във фискалния резерв е „сечене“ на клона, на който седим. Средствата в резерва са формулата - гарант на Валутния борд и необходимо зло за регулярното изплащане на лихвите по българския външен дълг.

В по-широк аспект, подобни нерегулирани слабости и рискове се открояват и във финансовата ни система. По-важните от тях са следните:

Увеличена контрабанда и митнически измами

Ръстът в контрабандата и митническите измами от началото на 2010 г. еднозначно показва, че не увеличените акцизи и митнически такси (от април 2010 г.) са причина за намаляващите приходи, а преразпределението на черния пазар и на контролиращите го лица, заедно със занижения контрол. Реформата в митниците не е реализирана до момента, общата събираемост на митническите бюра спада! За първото тримесечие на годината са събрани едва 17% от планираните годишни приходи.

Високи акцизи на цигарите, алкохолните изделия и горивата

Увеличеният акциз на цигарите до 24.5% и въвеждането на регистрация на продавачите им по Закона за ДДС доведе до спад в приходите от тютюневия акциз с 15% спрямо миналата година. По неофициални данни ежедневно в България се разпределят 4 контейнера с нелегални, фалшиви, необложени с данъци цигари, които струват припл. 3 млн. лв. На годишна база, става въпрос за 7 млрд. къса контрабандни цигари. Твърде вероятно е причина за увеличената контрабанда да е нов политически чадър над контрабандните канали.

Спад в бюджетните приходи

Дължи се на спад във: вноса, акцизи, ДДС от внос и мита, както и от слабите данъчни постъпления от преки данъци. Постава в риск изпълнението на бюджета и налага актуализации. Изключително сериозен и стоящ на прага ни е въпросът за промяната на нашата данъчна система и за преминаване към система на прогресивно данъчно облагане. Този въпрос не може да се отлага на фона на очертаващата се ситуация на следващи години с хроничен бюджетен дефицит.

Бюджетен дефицит

Сегашният бюджетен дефицит е резултат от комбинация от фактори. Те включват следните: Първо, дефицитът е следствие от нереалистичния бюджет за 2010 г., защитен в края на 2009 г. Второ, налице е отдавна, от около 10 години един "скрит" бюджетен дефицит; дебаланс между данъчните приходи и правителствените разходи, който се отразява върху качеството и ефективността на функциониране на публичния сектор. Както много пъти се подчертавали - налице е у нас съзнателно провеждана политика на "закъсняло" инвестиране в публичния сектор. Ясно е, че тя не би могла да се прилага вечно. Трето, острото намаляване на данъчните приходи през настоящата година в следствие на рецесията и по-високите и неконтролируеми "политически" раздавани разходи свързани с текущите икономически, социални и политически условия в страната.

Фактически, налице е сложен конфликт между следваната сяпо от финансовия министър ортодоксална и остаряла политика на свиване на разходи и желанието на управляващата партия да усмири раждащото се социално недоволство и да го "задоволи" временно до предстоящите местни и президентски избори през следващата година.

Второстепенна причина е неправилното бюджетиране и сериозният пропуск на Министерството на финансите да включи в бюджета през 2010 г. плащанията по т.нар. „изскачащи анекси“ по стари договори. Международна практика е правителствата да

сключват дългосрочни държавни договори, чийто период не съвпада с мандата на съответното правителство. Но плащанията по тези договори се включват в план-бюджета за съответната бюджетна година съгласно погасителния план на дадения договор. В България това не беше направено поради непознаване на българската бюджетна практика!

Бихме искали да подчертаем, също, че структурата и траекторията на този сегашен дефицит (след актуализацията на бюджета) са такива, че задължително догодина България ще се окаже пред същия ако ли не и пред още по-дълбок бюджетен дефицит.

Много важно е да се подчертае, че бюджетният дефицит от 4.8 % - не е израз на използването на този дефицит като инструмент за фискално стимулиране.

Той е израз на некомпетентното финансово управление на правителството и в този смисъл той ще доведе до редуциране на националните спестявания, до повишаване на лихвените проценти, до по-голямо заемане от чужбина и до по-малко вътрешни инвестиции. Голяма част от изкопаната дупка в бюджета покрива минали задължения. И то не такива, които са според счетоводните изисквания на Евростат неутрални, а такива, които директно отиват в "дупката".

Въобщо нито е вярно, нито икономически издържано е обяснението на финансовия министър, че гръцката криза е отворила бюджетния дефицит. Трябва да се знае, че бюджетните резултати са винаги ендеогенни, вътрешно генерирани в съответната икономика.

Философията на този вид дефицит, както и на политиката на свиване на разходите и затягане на фискалната дисциплина е тотално грешно формирана. Тя разчита на това, че частният сектор и домакинствата сами ще се възстановят и ще се превърнат в двигатели на растеж. Но това е погрешно, особено за България, поради фактът, който вече на няколко пъти подчертаваме - огромната задлъжнялост на тези сектори.

Държим да подчертаем, че не може да съществува фискална устойчивост във и независимо от реалната икономика, от отделните ѝ сектори. Не можете да искате да сте фискално устойчив, за сметка на живота или бъдещето на децата ви!

Правилата за фискална дисциплина са абсолютно безсмислени или чисто идеологически, ако те са откъснати, или не са обвързани с логиката, проблемите и динамиката на реалната икономика. В този смисъл едно истинско фискално отговорно правителство цели винаги да максимализира потенциалът на всички граждани на страната, а не само да произведе един имитираш на хартия стегнат бюджет.

Така, че с тази политика, правителството стимулира една свръх опасна спирала, при която редуцирането на публичните разходи ще отслаби още повече икономиката ни и ще накара фирмите още повече да свият своите разходи, производство и социални програми. Не бива да се съмняваме даже, че това ще се случи.

Регресия и колапс на регионалната икономика

Този въпрос е изключително важен. А бюджетните упражнения и вариации на правителството, не само че го подминават, но и го задълбочават. Проблемът е, че ние имаме в България вече хронично продължаваща регресия на икономиката и бизнеса в

регионите и по места - водеща до колапс на социално-икономическия и културен живот в българската провинция.

Налице е един двоен проблем - на свръхзадлъжнялост и на липса на достатъчни инвестиции, както и на източници на такива. Това, което прави правителството е да направи още по-трудно икономическото развитие на българските територии и провинция. Ампутацията с 15 % на субсидиите е убийство.

Източване на ДДС

ДДС измамите продължават да се извършват поради занижения контрол от страна на МФ и Финансовото разузнаване (ДАНС), както и заради протекциите на висши държавни чиновници, които получават процент от ДДС измамите.

Неусвояване на средствата от европейските фондове

Евро фондовете могат да осигурят допълнителна ликвидност и да обезпечат намаленото финансиране следствие на редуциите в бюджетните трансфери и субсидии към разпоредителите с бюджетни кредити. Но само при положение, че има добри, качествени проекти и висок административен капацитет, който стои зад тях. В областта на качествено обновяване на административния капацитет на основните държавни структури - закъснението вече е съдбоносно.

Пране на пари и други финансови престъпления

Въпреки, че „Финансовото разузнаване“ е част от структурата на ДАНС, то продължава да не работи. Вероятно има политическа протекция над това статукво.

Финансовото разузнаване не противодейства на: финансовите престъпления на ислямските фондации на територията на България, прането на пари чрез активното и ударно строителство на молове, хотели, ски съоръжения и др.; източване на банкови ресурси; измами и др.

Уважаеми Г-н Президент,

Световната криза все още продължава. Трябва да сме внимателни към различните оценки и анализи за нея. Тъй като паниката в цял свят се засилва и никой не знае какво ще се случи в световната икономика в следващите една - две години, то някои анализатори, особено такива свързани с различни публични институции се опитват да успокоят общественото мнение. Но, пак подчертаваме, заплахите са твърде реални. Миналата седмица списъкът на американските банки фалирали само от началото на тази година достигна 83 на брой (съгласно съобщението на Федералната Корпорация за Застраховане на Депозитите в САЩ - FDIC). Така нареченият - Неофициален списък на проблемните банки - вече съдържа 781 банки към 18 юли 2010 г.

Кризата прерасна в криза на държавните дългове; криза на цели национални икономики, в Европа - на един цял континент. Златото достигна рекордни висоти; акциите по световните борси продължават да се срутват; държавните и общински облигационни заеми не могат да бъдат обслужвани; еврозоната е пред разпукване.

Разпуква се дълговата, макроикономическата "фасада" на много солидни досега икономики, като Испания, Португалия, Италия, Ирландия, Великобритания, САЩ, Япония и редица други. Евентуалното спиране на плащанията по дълговите задължения от страна на големи държави поставя пред реална заплаха глобалната кредитна система. Всъщност това, което се случи е, че кризата навлезе в своя следваща фаза - фазата на разрушаване на капитала на цели държави. Бихме казали, че в исторически аспект погледнато, това вече е едно повторение на Великата Депресия. Така, че нека да не се лъжем по танца на медийните и икономически мажоретки. Икономическите новини продължават да бъдат изключително лоши.

Дълговата и валутна криза, в която влезе Европа е разпалена от редица икономически фактори, като страхът от фалит на Гърция, ниски темпове на растеж и дефицити в цяла Южна Европа, огромни слабости на банковите системи в почти всички страни-членки на Еврозоната, и най-вече от липсата на логична обвързка на различни по своя статус икономики в една обща валутна зона.

Но има и един друг аспект, който става все по-фундаментално важен: липсата на доверие в националните институции и в институциите на ЕС и на еврозоната, както и в хората, които ги ръководят. Всички тези външни за България фактори - всъщност по много директен начин се съотнасят и към възможностите ни и избора на политика за икономическо възстановяване.

Европейската криза на държавните дългове не само разруши стабилността на финансовите пазари. Тя демонстрира и продължава да демонстрира колко далече Европа, европейските икономики, а и светът - стоят от постигане на едно устойчиво равновесие. Мерките по трансформирането на задълженията на частния сектор в задължения на публичния сектор може би в ефективен план "закупиха" време, но сами за себе си - те не осигуриха нито стабилност, нито просперитет в един средносрочен период.

Заради дълговата криза на редица държави, почти едновременно, правителствата в света се люшнаха от политика на фискално стимулиране към прилагането на политика на фискално затягане, към масивно орязване на редица държавни разходи, към силни редукиции на помощите за безработни, към намаляване на социални програми и пенсии. В САЩ, където лобито на "адвокатите" на политиката на фискално стимулиране е много силно, вълната от настроения бе също обърната към политика на силно затягане на фискалната дисциплина.

Както писа миналият месец (в броя си от 8 юни 2010 г.) престижният New York Times: "...в момент, когато много икономисти предупреждават, че икономическото възстановяване на Америка най-вероятно ще бъде силно забавено от една продължителна и висока безработица и бавен растеж, президентът Обама открива, че инструментите, които му бяха достъпни през миналата година - един голям икономически стимулационен пакет и действия отстрана на Федералната банка на САЩ - сега са политически неприемливи".

Бихме искали да подчертаем, че за нас, големият извод от всичко това е, че независимо дали бюджетните дефицити ще бъдат намалени или не, тази политика без съмнение ще доведе до изключителни икономически и социални затруднения и ще предизвика може би и втора рецесия, тъй като ясно е, че с нея търсенето, респ. растежът няма как да бъде стимулиран.

Така че според нас - светът се движи към един дълъг период на хронична рецесия.

В това се състои противоречието и сложността на ситуацията. Неразбиране, че централният икономически проблем - не са бюджетните дефицити, а неадекватното търсене (използваме термина употребяван от Кейнс), причините за което са многобройни и комплексни, национални и международни.

Налице е вече не само дълбока икономическа криза; налице е и криза на политическите решения; на политическите виждания за справяне с кризата.

И все пак, за да сме докрай прецизни, трябва да отбележим, че политиката на затягане на фискалната дисциплина идва в Америка и в Западна Европа след като от края на 2008 и през цялата 2009 година масивни финансови инжекции бяха направени в публичните сектори на тези икономики, както и в техните банкови системи.

У нас това въобще не се случува. Така, че място за сравнение или за фалшиви аналогии въобще няма.

Уважаеми Г-н Президент,

На този етап и при тази политика на правителството, икономическото възстановяване на българската икономика не е възможно, въпреки всекидневните заклинания на правителството. То не е възможно по редица обективни причини, повечето от които изложихме по-горе. Тук ще споменем някои други фактори:

- Секторът на жилищните имоти продължава да е в състояние на свободно падане. Последствията от това са абсолютно ясни и тежки. Депресираните цени на жилища и имоти ще продължат от своя страна да дърпат потреблението надолу и докато търсенето, респ. инвестициите в строителството като цяло не се възстановят, то този процес ще блокира цялата икономика.
- Потребителите не разходват достатъчно. Както посочихме данните на националната статистика, индивидуалното потребление (то спада с над 5.7% спрямо първото тримесечие на 2009 г.) и потребителският кредит продължават да спадат, въпреки наличието на някои временни "изригвания". Това е добре за изчистване на кредитния рейтинг на домакинствата, но твърде лошо за агрегираното търсене в национален аспект. Потреблението у нас представлява над 2/3 от икономиката (76.7% от произведения БВП). Когато 2/3 от вашето тяло са болни, трудно е да казвате, че се подобрявате.
- Въпреки усилията на правителството, безработицата е "залепнала" около 9-9.5%, като обезкуражените и дългосрочно безработни се увеличават на дневна база. Нещо повече, не се вижда и никакъв логичен нов мотор на растежа, който да задвижи бумът на нови работни места.
- България не предприе никакви мерки за фискално стимулиране на публичния сектор и на регионалната икономика.
- Европейската криза влияе и ще продължи да влияе много зле върху евентуалното възстановяване на българската икономика. Причините са няколко и тук ще изброим следните:

Първо, нашата близост до Гърция кара инвеститорите да се отнасят с повишено внимание и даже и недоверие спрямо всякакви инвестиционни проекти в България. Правителството не прави нищо, за да разсее тези съмнения.

Второ, всички чужди банки представени у нас имат големи експозиции към ценни дългови книжа в засегнатите от дълговата криза европейски икономики, като: Гърция, Испания, Португалия, Италия, Ирландия. Най-засегнати от рисковата експозиция на техните порфейли например в гръцки държавни (суверенни) облигации са Сосиете Женерал и Уникредит Груп. Това задължително кара тези банки да преоценяват своето присъствие на други пазари.

Трето, българският експорт ще пострада при процеса на свиване на европейския портфейл в следствие на приетите в почти всички развити страни програми на свиване на разходите.

Четвърто, валутните и дългови "земеръсни" клатения в Европа и в Америка очевидно се отразяват твърде силно и върху фондовите инвеститори. Това от своя страна също ако не затваря, то поне забавя процеса на навлизане на чужди, а и на наши фондови инвеститори в дяловете на фирми у нас.

България днес е на кръстопът и фундаментално важни решения следва да бъдат формирани и реализирани.

Фискална корекция и дисциплина на разходване на държавни средства е необходима, но тя не може да се превръща във фокус на политиката на правителството за икономическо възстановяване.

Ако Вие ни попитате какво предлагаме като конкретни мерки и то още днес, ние бихме могли да предложим следното.

Дойде времето, когато трябва да сложим край на клатушкащия се безславен кораб на българската икономика.

Възстановяването на икономиката следва да започне незабавно.

Да започне от решаването на проблемите свързани със задължнялостта на частния сектор и сектора на домакинствата; да премине към освобождаването на кредитните канали и редуцията на дългосрочните лихвени проценти по кредитите, и по този начин да размрази вътрешните инвестиции. Такава политика може да стане ефективна в течение само на няколко месеца и ние придаваме огромно значение на това.

Разбира се, в едно Писмо не можем да бъдем твърде детайлизирани и прецизни по отношение на отделните стъпки и мерки. Нашата цел е с това Писмо да обърнем внимание върху фактът, че икономиката и българските граждани повече не могат да чакат.

Ясно е, както и самият Вие заявихте на Форумът през януари 2010 г., че икономиката на България се нуждае от дългосрочно нацелени и комплексни модерни реформи, съобразени и с нашата национална стратегия за развитието ни до 2020 г. и със Стратегия 2020 на ЕС.

Предизвикателствата пред нас са изключително сложни и тежки: колапсирал от години публичен сектор, представляващ обективно (поради хроничната липса на инвестиции и реформи там!) един мощен генератор на бъдещи бюджетни дефицити; един дисфункционален трудов пазар; силно дефлаирал балон на цените на собственоности, недвижими имоти и други активи; все по-отварящ се фискален дефицит; слаб и изключително задлъжнял частен сектор и сектор на домакинствата; хронично анемичен растеж на производителността на труда; изоставена на самотек индустрия с все по-намаляваща конкурентоспособност; и банкова система пълна с "джобове" от слабости, нерегулирани взаимоотношения, изкуствени отчети, опасен ръст на лошите кредити, ясен тренд на дефлация на банковите портфейли.

Необходимо са силни, растежо-стимулиращи, дългосрочни и устойчиви структурни реформи.

Според нас, едно силно и устойчива икономическо възраждане на България не може да бъде в ръцете на съдбата.

То е в нашите ръце; в ръцете на българската икономическа и стопанска мисъл; в ръцете на бизнеса и предприемачите, в ръцете на тези, които имат куражът, волята, знанията, опитът и мъдростта да коват една друга фискална, регулативна, търговска и монетарна политика.

Изпращайки Ви това Писмо, ние вярваме, че настоящата посока на икономическата политика на българското правителство много скоро ще се види от всички, че е неустойчива, неударжима и рискована за страната.

Времето вече става същностна, критично важна величина. Необходимо е час по-скоро една нова, ясна и принципна, национална, експертна програма за алтернативна икономическа политика; програма решаваща въпросите за излизането на България от кризата и конструираща един нов модел на икономическо, финансово и социално развитие.

Това изисква един спешен експертен разговор и откровен дебат върху причините, грешките и отговорностите за досегашната икономическа политика, както и върху последващите рискове от засилване на кризата и евентуална дезинтеграция на еврозоната.

Трябва да сменим икономическата политика. И да сложим край на по-нататъшния икономически, социален и колапс на България преди живота на още повече български граждани да бъде засегнат драматично

В очакване на Вашата реакция, оставаме с уважение,

Ваши:

Проф. д-р Димитър М. Иванов, Рачо Петров, Проф. д-р Кръстьо Петков, Проф. Боян Дуранкев, доц. Димитър Стефанов, доц. Петя Шопова, Духомир Минев, Д-р Николай Радулов.

Следват подписи!